

La Costera-La Canal-La Vall d'Albaida

La història amagada Mariano González

LA MÉS BELLA PLAÇA

L'autor de l'article repassa els antecedents urbanístics i arquitectònics que van donar lloc a la plaça Del Mercat de Xàtiva tal com la coneguem hui, alhora que alerta del deteriorament dels seus edificis i de la diàspora residencial que pateix.

En la foto superior casa de Manuel Sanchis Micó, projectada per Casimiro Medina. Cap a 1728. Sobre aquestes línies, cases del boticari Josep López. Segons projecte de Casimiro Medina, 1729.

Les places i els carrers de les ciutats antigues són com escenaris per on desfilen els habitants-actors al llarg dels segles, amb diferents cognoms, indumentària i pentinats, mentre l'espai-decorat, de topònims evocadors, roman quasi immòbil, sense

mudar el ser, encara que sí el semblant, al pas de les noves fornades que representaran els seus papers extraordinaris o vulgars. Si a la nostra ciutat hi ha un escenari urbà on han actuat totes les generacions, si hi ha un escenari públic seductor per antonomàsia és l'actual plaça del Mercat.

És ben conegut que durant molts segles hi van haver dues places menudes, a llevant la de les Corts i a ponent la de les Cols, dita també de vegades, al segle XV, plaça de la Hortalissa, comunicades per un carrer continuació del de les Botigues que enfilava al de Noguera. La primera va ser durant

centenars d'anys el centre del poder polític en aplegar: la Casa de la Ciutat, els tribunals del Justícia, de la governació i del batle, i la seu del control de peses i mesures; i la segona concentrava l'activitat comercial. Per eixe motiu, les dos places han deixat nombrosa i rica informació documental, però també és cert que, a causa d'haver experimentat tants canvis, moltes pàgines han quedat en la història amagada. El paratge més enrevessat, per les incessants alteracions, va ser sempre la part fonda de la plaça de les Cols, on estaven les carnisseries, la peixateria —carrer que encara conserva el nom— i el corral dels bous, perquè eren instal·lacions que necessitaven l'aigua correnta del canal de Bellús i un albelló a poca distància de la muralla pel qual evacuar a l'exterior les deixalles de les matances. Però la banda contrària, és a dir, la plaça de les Corts, també va variar profundament.

L'actual plaça del Mercat és el resultat d'unir-les mitjançant una operació urbanística singular i excepcional després de la Guerra de Successió, començada només signar-se la Pau de Viena el 1728, que retornava les béns confiscats als traïdors maulets i reviscolava el funcionament econòmic del municipi, les institucions, l'estament eclesiàstic i els particulars. Per dur a efecte una intervenció tan dràstica, es van haver d'adquirir cases, enderrocar-les i fer-ne altres noves. Per exemple, sabem que l'any següent, el 1729, els regidors van comprar un solar del capellà **Francisco Soler Darder** "para ensanchar la plaza de las Cortes y por necesitarse para la hermosura de dicha plaza y bien público" i que encomanaren el projecte de reforma, ampliació i unió de les dues places a l'arquitecte municipal mossén **Casimiro Medina**. En la part que mira a ponent, on abans vivia la família de **Dimes Blasco**, jurat de Xàtiva que s'exilià a Barcelona amb les tropes de l'Arxiduc i no va tornar mai, Medina va edificar una casa per al ciutadà **Manuel Sanchis Micó**, avantpassat d'una infinitat de comtes i marquesos que hui viuen a Madrid, i de personatges inefables com **Àgata Ruiz de la Prada**. Després va dissenyar l'alineació del pany d'edificis i porxes que recauen al sud, conservant les parets mitjaneres anteriors, elecció que va condicionar les asimetries en les amplàries, com veiem en les dos cases reedificades pel boticari **Josep López** també el 1729, segons projecte del mateix Medina.

En aquella intervenció desaparegueren, entre altres, la casa gran del mercader **Pere Corts** que hi havia davant de l'Hostal del Peix, amb un carreró cego enmig, així

En una casa no identificada de la plaça van nàixer els germans Joaquín (diputat a les Corts de Cadis) y Jaime Villanueva

com una de les cases pairals dels Malferit, situada a la part sud-oest, baixant de la Corretgeria, que havien venut al ric mercader **Melchor Costa Mompó**, descendent de francesos, les quals acabaren com a solars incorporats a la plaça. Podríem esmentar molts veïns de les places i les seues rodalies en diferents segles, i el llistat es faria interminable: Alcanyís, Sanç, Pelegero, Portadora, etc, així que només ens detindrem en uns pocs. En una casa de la plaça de les Cols va viure el famós jurista **Joan Trobat Cabanes**, que més avant la va vendre al mercader **Gaspar Jordà Requena**, i aquest la deixà en 1686 al seu fill, que seria regidor de la Ciudad de San Felipe, **Manuel Jordà Sarassó**, ja ennoblit i propietari de la Casa Blanca, a l'eixida cap a Novetlè. I en altra casa no identificada de la plaça van nàixer els germans, **Joaquín Lorenzo Villanueva**, diputat a les Corts de Cadis, i **Jaime Villanueva**, autor de la monumental obra *Viaje literario a las Iglesias de España*.

► **Una plaça única, bella i harmoniosa.** En poc més de vint anys, la nova administració borbònica va obrir al cor de la ciutat un gran espai apte per al mercat, per al comerç ambulat i per a cerimònies civils, conferint al conjunt una unitat estilística admirable, que no han alterat les reformes de façanes dutes a efecte al segle XIX. D'altra banda, al recular els edificis per eixamplar la via pública, els solars quedaren amb poca fondària, però d'habitabilitat que es va compensar guanyant en altures, fins a quatre o més, circumstància que no es repeteix en cap altre lloc de la ciutat. El resultat va ser la plaça *major* més harmoniosa i bella de tota València, convencimental que arribem si, sense cap perjudici xovinista, repassem de dalt a baix el país: ni Morella, ni Castelló, Onda o la Vila Reial; ni València, Alzira o Gandia, ni cap ciutat o vila cap al sud frueixen d'una plaça tan esplèndida com la nostra, encara sencera de miracle però malferida per la fugida dels residents, per la dificultat d'accés rodats, per l'absència d'aparcament i per la consolidació d'uns usos que, en bé de tots, caldria fer compatibles amb la convivència de veïns. La plaça del Mercat és una joia insubstituïble de la nostra identitat en un estat d'extrema precarietat i de greu perill de desaparèixer, davant del qual no podem quedar-nos impassibles.